

Попова Юлия Александровна
студент(ка) ПО САО - 21
Северо-Восточный федеральный
университет им. М.К. Аммосова
г. Якутск

**АЛЕКСЕЙ БРОДНИКОВ – ТӨЛӨЙТӨН ТӨРҮТТЭЭХ
СУРУЙААЧЧЫ**

Аннотация: Алексей Спиридонович Бродников 1917 сыллаахха олунньу 26 күнүгэр Чурапчы оройуонун Төлөй нэһилиэгэр Дьуодьалы диэн алааска дьадаңы дьиэ кэргэннэ төрөөбүтэ. Боотурускай улуунун Төлөй нэһилиэгэр Халдыайы аҕа ууһугар Бродниковтар үөскээн олорбуттара. Аҕата- Спиридон Федорович (1880-1943), ийэтэ - Прасковья Федоровна- Бороскуобуйа (1887-1936). Бииргэ төрөөбүт үһүөлэр. Бииргэ төрөөбүт үһүөлэр. Улахан уол Николай Семенович Смирников (1901-1968) – сааһын тухары салайар партийнай үлэбэ үлэлээбитэ. Кыыстара, Евдокия Спиридоновна Бродникова (1921-2016) – хоту Көһөрүллүү кыттыылааҕа, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, «Килбиэннээх үлэтин иһин», «Маршал Жуков» аатынан, «Үлэ бэтэрээнэ» мэтээллэрдээх, коммунистическай үлэ ударнига.

Ключевые слова: Алексей Бродников, суруйааччы, якутский поэт, поэзия

Popova Yulia Alexandrovna
student (s) PO CAO - 21
North-Eastern Federal University
named after M.K. Ammosova Yakutsk

**ALEXEY BRODNIKOV - A FAMOUS POET FROM THE
CHURAPCHINSKY DISTRICT**

Abstract: In this work, we got acquainted with the poetry of the famous Yakut poet Alexei Brodnikov

Keywords: poetry, Alexey Brodnikov, Yakut literature

Алексей Спиридонович Бродников 1917 сыллаахха олунньу 26 күнүгэр Чурапчы оройуонун Төлөй нэһилиэгэр Дьуодьалы диэн алааска дьадаңы дьиз кэргэннэ төрөөбүтэ. Боотурускай улууһун Төлөй нэһилиэгэр Халдыаайы аҕа ууһугар Бродниковтар үөскээн олорбуттара. Аҕата- Спиридон Федорович (1880-1943), ийэтэ - Прасковья Федоровна-Бороскуобуйа (1887-1936). Бииргэ төрөөбүт үһүөлэр. Бииргэ төрөөбүт үһүөлэр. Улахан уол Николай Семенович Смирников (1901-1968) – сааһын тухары салайар партийнай үлэбэ үлэлээбитэ. Кыыстара, Евдокия Спиридоновна Бродникова (1921-2016) – хоту Көһөрүллүү кыттыылааҕа, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, «Килбиэннээх үлэтин иһин», «Маршал Жуков» аатынан, «Үлэ бэтэрээнэ» мэтээллэрдээх, коммунистическай үлэ ударнига.

Алексей Бродников кэргэнэ Мария Харлампьевна. Алексей Бродников соботох кыһа Саргылана Алексеевна – нуучча тылын уонна литературатын учуутала идэлээх. Дьокуускайдааҕы 2-с №-дээх орто оскуолаҕа директоры үөрэх чааһыгар солбуйааччынан үлэлиир. «Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ», «Учууталлар учууталлара», «Арассыһа уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ», “Саха сириг методигна” бэлиэ хаһаайката.

Аҕа дойду Улуу сэриитин сыллара.

Алексей Бродников С.А.Новгородов аатынан Чурапчытааҕы педагогическай училищени үөрэнэн, тута учуутал буолар баҕа санаата туолбатаҕа. Ити кэмнэ Аҕа дойдуну өстөөх халабырдыттарыттан көмүскүүр ытык сэрии уота күүдэпчилэммитэ. 25 саастаах комсомол уол 1942 с. бэс ыйын 20 күнүгэр Аҕа дойду сэриитигэр фронтта ыңгырыллыбыта. Кини сэриилэһэр аармыйа Арҕаанны фронтун Ураллааҕы байыаннай уокуракка сулууспатын саҕалаабыта уонна 20-с туспа хайыһар биригээдэтин, 188-с

стрелковой дивизиятын састаабыгар киирэн снайперынан сылдыбыта. Алексей Спирдонович бастакы бойбуой сүрэхтэниитин Ильмень күөл таһыгар буолбут кырыктаах кыргыһыга кыттыбыта уонна бааһырбыта. Онтон үтүөрэн баран, Смоленской куорат анныгар буолбут улуу кыргыһы уотун төлөнүн анныгар түбэспитэ. 1943 с. Старай Русса, Холм куораттары ылыы иһин кыргыһыга кыттыбыта. Саллаат бойбуой суола итинэн эрэ бүппэтэбэ. Ол сэриилэһэ сылдьан, балаҕан ыйын 19 күнүгэр икки атабар тэнинэн ыарахан бааһырыны ылбыта. Кировской уобалас Котельники куорат госпиталыгар эмтэнэр. Биир хоско сүүрбэ үс киһи баар эбит. “Арай биир сарсыарда араадыһанан Екатерина Захарова “Кэбэ” диэн ырыатын биэрбиттэр. Бу ырыа эдэр киһи этин сааһын силиитигэр кытта тийбит, эмискэ саха саллаата ытаан тобу барбыт. Дьон барыта наһаа соһуйбут, көмөлөһө сатаабыт. Бу ырыа тыла минньигэхэ, толоруута истинэ, ахтан сылдьар киһиэхэ, биллэн турар, күүскэ киирдэбэ... Ити ырыаттан ситимнээн, хоһоон суруйар буолбут эбит Алексей Бродников” (П.П.Федоров – Сомоҕо, А.Бродников сиэн быраата, суруйааччы ахтыыта) Сэриини 1117-с стрелковой полк састаабыгар сылдьан түмүктээбитэ. Сылга чугаһыыр эмтэнэн баран, аны, авиационнай чааска түбэспит. Итиннэ 1946с. диэри байыаннай ыскылаакка сулууспалаабыта. Ахтылҕаннаах дойдутугар, дьонугар-сэргэтигэр 1946с. тыыннаах эргиллэн кэлбитэ. Онно кини хоһоон кинигэтэ рукопистаах кэлэн доһотторун үөрдүбүтэ. Алексей Бродников бойбуой үтүөлэрин иһин, “Албан аат” үһүс уонна “Аҕа дойду Улуу сэриитин” бастакы степеннэрдээх уордьаннарынан уонна үгүс мэтээллэринэн наҕараадаламмыта.

1942 сыллаахха Чурапчы 41 холкуостарын күүс өттүнэн хоту оройуоннарга фронтна балык булдугар көһөрүүгэ ыппытара. Төлөй нэһилиэгин 3 холкуоһа көспүтэ. Алексей Бродников Төлөйгө хаалбыт аймах-уруу дьоно, аҕата, бииргэ төрөөбүт балта, убайа Кэбээйигэ тийбиттэрэ. Онно үгүс өлүү-сүтүү тахсыбыта: хоргуйан, ыалдьан суорума суолламмытара. Ол иһигэр аймахтара, чугас дьоно бааллара. Аҕатын

Спиридон Федорович Бродников көмүс унуоҕа онно хаалбытын сэрииттэн кэлэн баран истибитэ-билбитэ.

Үлэлээбит кэмнэрэ.

Алексей Бродников оскуоланы бүтэрэн баран, 17 сааһыттан Төлөйгө учууталынан уонна директоры солбуйааччынан үлэлээбитэ.

1939-1942 сс. Чурапчытааҕы С.А.Новгородов аатынан педучилищени 1942 үөрэммитэ. Үөрэҕин саҕа бүтэрбит уолчаан сэриигэ ыңырыы бэбиэскэни туппута.

1946с. сэрииттэн кэлээт

1936-1949 сс. төрөөбүт Төлөйүгэр уонна Соловьев оскуолаларыгар учууталлаабыта.

1949с. Дирин детдомугар үөрэх чааһын сэбиэдиссэинэн үлэлиир. Уоттаах сэриигэ кыттыбыт, хаста да бааһырбыт, олох аһыытын-ньулуунун билбит киһи, тулаайах оҕолорго олус амарах сыһыаннааҕа. Өйүнэн-санаатынан, тылынан-өһүнэн, дыһалларынан Өргөннөөбү детдомга үлэлиир. Кини сэрии тулаайахтарын өйөөбүтэ.

1953 с. Хатылы орто оскуолатыгар саха тылын, литературатын учууталынан үлэлээбитэ.

1955 сыллаахха Дьокуускайдааҕы учуутал институтун ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрбитэ. Партийнай үлэбэ да сырыттар улууһун олоһун-дьаһаҕын бэчээккэ сырдаттыга ылсыбыта. Суруйааччы бэйэтин сырдык, ыраас дууһатыгар уонна талааныгар сөптөөх идэни оҕолору, ыччаты иитэр-үөрэтэр учуутал идэтин талбыта.

1954-56 сс. Дьокуускайдааҕы учительскай институтка саха салаатыгар үөрэнэ киирбитэ.

1956-1957 сс. Чурапчы райкомугар штатнай пропагандиһынан үлэлээбитэ.

“Саҕа олох” хаһыат редакторы солбуйааччынан, эппиэттиир секретарынан үлэлээбитэ.

1963с. Чурапчы орто оскуолатыгар саха тылын учууталынан үлэлээбитэ.

1966с. пенсияҕа тахсан баран, Чурапчытааҕы үлэһит ыччат кизһээнни оскуолатыгар үөрэх чааһын сэбиэдиһсэйинэн уонна саха тылын уонна литературатын учууталынан үлэһиир. Манна үлэһии сылдьан “Сардана” диэн литературнай сурунаалы үлэлэппиттэрэ. А.С.Бродников оҕону иитиигэ айымньылаахтык үлэлээн, Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала диэн бочуоттаах ааты ылбыта.

Айымньылара.

Алексей Бродниковы лирик-поэт быһыытынан ааҕааччыларга 1946 сыллаахтан биллэн барбыта. Бастакы хоһооннорун хаһыакка бэчээттэтэр этэ. Кини бастакы кинигэтэ “Күөх чаранна” 1959 сыллаахха бэчээттэнэн тахсыбыта. Бу хомуурунньукка айылҕа, ийэ дойду, таптал тиэмэлэригэр суруллубут хоһоонноро киирбиттэрэ. Алексей Бродников 1965с. ССРС суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ буолбута.

Алексей Спиридонович Бродников саха поэзията сайдарыгар кэрэ-бэлиэ миэстэни хаалларбыт, оҕоҕо анаан суруйбут суруйааччылартан биирдэстэрэ. Саха ааҕааччыларыгар лирик поэт, кэлин прозаик быһыытынан биллибитэ.

Кини оҕолорго аналлаах “Хочо хоһооно”, “Сиккиэр”, «Куорсуннаах оноҕос» о.д.а. кинигэлэрэ утуу-субуу тахсыбыттара. Кэлин орто саастаах, улахан дьонно аналлаах хоһооннорун, поэмаларын хомуурунньуктара бэчээттэммиттэрэ.

Алексей Спиридонович Бродников тыа сиригэр үөскээн оҕо эрдэбиттэн хара үлэҕэ мискиллэн, кыһынын мас хайытан, муус киллэрэн , оттоон буһан-хатан улааппыта. Ол иһин да элбэх хоһооно үлэ туһунан суруллубуттар. “Ходуһаҕа», «Отчут доҕорбор», «Отуу уота» уонна «Отчут ырыата» диэн айымньылар ону кэрэһэлиллэр. Бу хоһооннорго поэт төрөөбүт дойдутугар, алааһыгар, үлэһит дьонугар тапталын, махталын биллэрэр.

Использованные источники

1. А. Бродников «Үчүгэйиэн дойду сирэ!». Дьокуускай. Бичик, 1997.
2. Алексей Бродников. Айылгы туонабар. Якутскай: кинигэ изд-та, 1987с.
3. С.А. Бродникова, С.А. Попов «Ахтылҕан кутаата». Дьокуускай. Бичик. 2005.